

ΠΟΣΟ ΠΛΗΡΩΝΕΙ ΣΤΟ ΣΤΡΕΜΜΑ ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΜΕΤΡΑ Ο ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ

> **Μείωση** του κόστους παραγωγής μπορεί να σημαίνει λιγότερες εισροές, όμως για να μην έχει αντίστροφο αποτέλεσμα
> **Το σωστό ερώτημα** που πρέπει να απαντήσει ο καλλιεργητής είναι πόσο, πότε και με τι μέθοδο θα εφαρμοστούν τα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ: ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΝΑΓΟ

Ανήσυχος για το φαινόμενο της υπολίπανσης των εδαφών που παρατηρείται τα τελευταία επτά περίπου χρόνια στην Ελλάδα και το οποίο μπορεί να οδηγήσει μέχρι και στην ερημοποίηση τους, δηλώνει ο νέος πρόεδρος του ΣΠΕΛ, Νίκος Κουτσούγερας. Σύμφωνα με τον ίδιο, το πραγματικό όπλο στα χέρια του παραγωγού στην προσπάθειά του για μείωση του κόστους παραγωγής πρέπει να είναι ο «καλλιεργητικός σχεδιασμός» σε συνεργασία με τους ειδικούς γεωπόνους δηλαδή πόσο, πότε και με τι μέθοδο θα γίνει η χρήση των λιπασμάτων.

Τι καινούργιο βλέπετε να φέρνουν οι τεχνολογικές εξελίξεις στην αγορά λιπασμάτων;

Αν παρακολουθήσουμε τις εξελίξεις που έχουν επιτευχθεί στον τομέα των λιπασμάτων τα τελευταία χρόνια τόσο σε τεχνολογικό και ερευνητικό επίπεδο όσο και σε επιχειρηματικό και βιομηχανικό, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι οι εξελίξεις είναι ραγδαίες και έχουν γίνει μεγάλα άλματα. Έχει αρχίσει να γίνεται αντιληπτό σε όλη την αλυσίδα παραγωγής του τροφίμου ότι «το λίπασμα είναι η τροφή της τροφής μας». Εμείς μάλιστα ως Σύνδεσμος το έχουμε ενσωματώσει σαν ένα από τα motto μας για την επόμενη δεκαετία.

Στην αγορά πια κυκλοφορούν εξειδικευμένα προϊόντα συνδεδεμένα με τις ανάγκες θρέψης του φυτού, που ενσωματώνουν καινοτόμες τεχνολογίες και συγκεκριμένες λύσεις για κάθε καλλιέργεια. Λιπάσματα βραδείας απελευθέρωσης, λιπάσματα με ενσωματωμένους παρεμποδιστές νιτροποίησης και ουρεάσης, οργανικά λιπάσματα, εδαφοβελτιωτικά, εδαφορυθμιστικά, βιοδιεγέρτες αποτελούν ενδεικτικά προϊόντα που εστιάζουν στην ορθολογική λίπανση ανάλογα με τις ανάγκες και τη φυσιολογία του φυτού, καθώς και την προστασία των εδαφοϋδατικών πόρων.

Οι εξελίξεις αυτές είναι κυρίως προς όφελος του παραγωγού, αφού του παρέχουν τη δυνατότητα να επιλέξει ο ίδιος ο αγρότης από μια μεγάλη γκάμα προϊόντων εκείνα που ανταποκρίνονται βέλτιστα στις ανάγκες της καλλιέργειάς του, του εδάφους και των δυνατοτήτων του με τον οικονομικότερο και αποδοτικότερο τρόπο.

Με βάση την εικόνα που έχετε σαν Σύνδεσμος σε ποιους τύπους λιπασμάτων (κοκκώδη, υδατοδιαλυτά κ.ά.) παρατηρείται αύξηση της ζήτησης και ποιοι υποχωρούν;

Δυστυχώς με βάση τα στοιχεία του Συνδέσμου παρατηρείται συνεχής μείωση της κατανάλωσης των λιπασμάτων τα τελευταία χρόνια. Και λέω δυστυχώς γιατί η μείωση αυτή εγκυμονεί κινδύνους που σχετίζονται με την υπολίπανση των εδαφών. Συγκεκριμένα η διαταραχή του ισοζυγίου των θρεπτικών στοιχείων στις καλλιέργειες, εξαιτίας της ανεπαρκούς λίπανσης, μπορεί να προκαλέσει όχι μόνο μείωση της παραγωγής και της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, αλλά και υποβάθμιση των εδαφικών πόρων. Η συστηματική υπολίπανση των εδαφών μας μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο της μείωσης της γονιμότητάς τους και να συμβάλει στην αύξηση της ερημοποίησής τους.

Για να απαντήσω στην ερώτησή σας, για το έτος 2015 η κατανάλωση λιπασμάτων καταγράφηκε στους 688.495 τόνους, δηλαδή ήταν μειωμένη κατά 10%, σε σχέση με την αντίστοιχη κατανάλωση του 2014. Η μείωση αυτή καταγράφεται στις περισσότερες κατηγορίες λιπασμάτων. Η περιορισμένη λίπανση των εδαφών παρατηρείται ειδικά τα τελευταία 7 χρόνια στην Ελλάδα, με αποκορύφωμα το 2015, που για πρώτη φορά έ-

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΓΕΡΑΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ & ΕΜΠΟΡΩΝ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ

ΚΑΙ ΟΧΙ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΣΑΚΙ ΟΤΑΝ ΑΓΟΡΑΖΕΙ ΛΙΠΑΣΜΑ

πρέπει να φέρνει τα ίδια ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα στο χωράφι
απαραίτητα και εξειδικευμένα ανά καλλιέργεια και περιοχή λιπάσματα

πεσε κάτω από 700.000 τόνους.

Την ίδια στιγμή θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχει διαφοροποίηση των τάσεων της εγχώριας αγοράς και σε ό,τι αφορά στις βασικές συνθέσεις (φώσφορο, άζωτο κ.λπ.);

Όπως ανέφερα παραπάνω, η μείωση της κατανάλωσης λιπασμάτων στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα μεγάλη και συστηματική, γεγονός που αποτυπώνεται και στην αντίστοιχη μείωση των μο-

νάδων αζώτου, φωσφόρου και καλίου που εφαρμόζονται. Συγκεκριμένα, η κατανάλωση το 2015 των αζωτούχων και τα φωσφορικών λιπασμάτων ήταν μειωμένη περίπου 20%, σε σχέση με την αντίστοιχη κατανάλωση του 2014. Όπως καταλαβαίνετε τα στοιχεία πια αποτυπώνουν ότι η χρήση των λιπασμάτων στην ελληνική γεωργία έχει μειωθεί σημαντικά.

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές φορές ο παραγωγός για να μειώσει το κόστος παραγωγής

του περιορίζει τις εισροές και κυρίως τις λιπάνσεις. Ωστόσο έχει αποδειχτεί ότι αυτό τελικά προκαλεί πολλαπλάσια προβλήματα, αφού μειώνεται τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά η παραγωγή και συνεπώς το εισόδημά του, ενώ υποβαθμίζονται και τα εδάφη μας.

Στο σημείο αυτό να διευκρινίσω ότι μείωση του κόστους παραγωγής σημαίνει λιγότερες εισροές με τα ίδια ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα. Αν τελικά η μείωση των εισροών προκαλεί και μείωση της παραγωγής, αλλά και της ποιότητας, τότε αυτό σημαίνει με απλά λόγια... αύξηση του κόστους παραγωγής.

Σίγουρα στο μέλλον θα κληθούμε όλοι μας να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα της υποβάθμισης και της μείωσης της παραγωγικότητας των εδαφών μας, μια κατάσταση δύσκολα αναστρέψιμη.

Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα σημεία στα οποία ο καλλιεργητής θα πρέπει να δίνει έμφαση κατά την προμήθεια λιπασμάτων;

Έχει παρατηρηθεί συχνά στην ελληνική αγορά παράνομη εισαγωγή λιπασμάτων, όπου επιτήδειοι προσεγγίζουν τον καταναλωτή-παραγωγό. Ωστόσο τέτοιου είδους λιπάσματα είναι αμφίβολου ποιότητας και σύνθεσης, ενώ ο μη έλεγχος των προϊόντων αυτών από πιστοποιημένους φορείς είναι πιθανό να οδηγήσει σε υποβάθμιση τόσο της ποιότητας των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων, όσο και των εδαφικών και υδάτινων πόρων.

Συνεπώς οι παραγωγοί κατά την προμήθεια λιπασμάτων είναι σημαντικό να ελέγχουν τη σύμπτωση στις συσκευασίες, όπου απαιτείται να αναγράφονται με ευκρίνεια στην ελληνική γλώσσα ο τύπος λιπάσματος, η χημική του ανάλυση, η εταιρεία παραγωγής- διακίνησης και τα πλήρη στοιχεία επικοινωνίας με αυτήν.

Επίσης, ιδιαίτερα σημαντική είναι η επιλογή λιπάσματος να γίνεται με βάση την ποσότητα και τη ποιότητα των θρεπτικών στοιχείων, δηλαδή το κόστος εφαρμογής ανά στρέμμα, και όχι μόνο με την τιμή της συσκευασίας (σασκίου).

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να σταθώ σε μια μεγάλη ευκαιρία βελτίωσης σε όλη την αλυσίδα προμήθειας των λιπασμάτων. Κι αυτή δεν είναι άλλη από τον «καλλιεργητικό σχεδιασμό». Είναι η μεγάλη ευκαιρία να έρθουν κοντά οι παραγωγοί με τους συμβούλους θρέψης-λίπανσης των φυτών, τους γεωπόνους δηλαδή που εργάζονται στα 2.473 καταστήματα γεωργικών εφοδι-

ων στη χώρα μας, ώστε να απαντηθούν τα ερωτήματα, πόσο, πότε και με τι μέθοδο θα εφαρμοστούν τα απαραίτητα και εξειδικευμένα ανά καλλιέργεια και περιοχή λιπάσματα. Είναι προφανές, ότι αυτό θα επηρεάσει θετικά όλους τους κρίκους της αλυσίδας στα logistics με άμεσο οικονομικό όφελος σε όλους τους εμπλεκόμενους και κυρίως τους παραγωγούς.

Τα προγράμματα απονιτροποίησης και γενικότερα η ολοκληρωμένη διαχείριση των καλλιεργειών επιδρούν περιοριστικά στη χρήση λιπασμάτων;

Ο ΣΠΕΛ και τα μέλη του πάντα συντάσσονται στη σωστή διαχείριση των θρεπτικών στοιχείων μέσω της ορθολογικής λίπανσης για τη βιωσιμότητα της γεωργίας και την αειφορική ανάπτυξη. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι η επιβάρυνση των επιφανειακών υδάτων και στη συνέχεια του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα προκαλείται, σύμφωνα με επιστημονικά δεδομένα, κυρίως από άλλες πηγές.

Όπως και σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες υποστηρίζουμε τη χρήση των λιπασμάτων με βάση τα «4R» ή τα «4K» επί τω ελληνικότερω, δηλαδή την επιλογή του:

- Κατάλληλου τύπου λιπάσματος
- Κατάλληλης ποσότητας
- Κατάλληλου χρόνου και
- Κατάλληλου τρόπου εφαρμογής.

Βέβαια, η εφαρμογή τέτοιων προγραμμάτων περιορίζει την κατανάλωση λιπασμάτων με παράλληλη μείωση και της παραγωγής των αγροτών. Γι' αυτόν το λόγο και προβλέπονται αντίστοιχες ενισχύσεις γι' αυτούς που εντάσσονται στα προγράμματα, ώστε να αποζημιωθούν οι δικαιούχοι για το διαφυγόν εισόδημα.

Πριν από κάποιους μήνες εκδόθηκε μια υπουργική απόφαση που άλλαξε τις προϋποθέσεις και τα όρια χρήσης λιπασμάτων σε καλλιέργειες που είναι ενταγμένες σε φιλοπεριβαλλοντικά προγράμματα. Μπορείτε να μας πείτε κάτι παραπάνω επ' αυτού;

Στο χώρο μας όλο και πολλαπλασιάζονται οι φωνές που υποστηρίζουν ότι η σωστή θρέψη των φυτών θα είναι η φυτοπροστασία του μέλλοντος! Αυτό μάλλον δεν λήφθηκε υπόψη στην πρώτη απόφαση που εκδόθηκε το καλοκαίρι και η οποία δεν λάμβανε υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας, όπως η μεγάλη ποικιλία εδαφι-

Χαμηλή ζήτηση

Ενώ θα αναμέναμε ενίσχυση της κατανάλωσης, λόγω χαμηλών τιμών, αυτό δεν συνέβη

κών και κλιματικών συνθηκών και η ετερογένεια των καλλιεργειών. Με βάση την εμπορική πρακτική και τις συνθήκες παραγωγής στην εγχώρια και ευρωπαϊκή βιομηχανία λιπασμάτων η εφαρμογή της πρώτης απόφασης θα προκαλούσε αρνητικές συνέπειες τόσο στη διαθεσιμότητα των εμπορικών συσκευασμάτων όσο και στο κόστος τους. Ωστόσο με την τροποποίηση που έγινε το Νοέμβριο σε μεγάλο βαθμό αμβλύθηκαν τα προβλήματα αυτά.

Η θέση του ΣΠΕΛ και κατ' επέκταση η δική μου είναι η εφαρμογή αυτών των μέτρων να γίνεται με βάση την πρακτική που ακολουθείται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες με

παρόμοια χαρακτηριστικά.

Συγκεκριμένα, είναι απαραίτητο οι ανάγκες λίπανσης των φυτών με ταυτόχρονη προστασία του περιβάλλοντος να καθορίζονται από το είδος του φυτού, τις ιδιότητες του εδάφους, τις κλιματικές συνθήκες, το ανάγλυφο και το βαθμό ευαισθησίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των φυσικών αποδεκτών. Στα συγκεκριμένα θέματα θεωρούμε ότι είναι απαραίτητη η συμβολή των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων της χώρας.

Αν θέλουμε να μιλήσουμε λιγάκι για τις τιμές σε τι φάση βρίσκονται αυτό τον καιρό οι τιμές των κυριότερων λιπασμάτων; Το γεγονός ότι οι αγορές εμπορευμάτων γενικά πιέζονται, πώς επηρεάζει την κατάσταση;

Είναι γεγονός ότι οι διεθνείς τιμές πρώτων υλών λιπασμάτων (commodities) το τελευταίο διάστημα καταγράφουν σημαντική υποχώρηση. Αυτή η κατάσταση έχει αντανάκλαση και στην ελληνική αγορά. Οι τιμές των περισσότερων και πιο μαζικών λιπασμάτων έχουν υποχωρήσει σε χαμηλά επίπεδα, που όμοιά τους έχει πολλά χρόνια να δει η ελληνική αγορά. Παρόλα αυτά, ενώ θα αναμέναμε ενίσχυση της κατανάλωσης, λόγω χαμηλών τιμών, αυτό δεν συνέβη, δυστυχώς για λόγους που συνδέονται με άλλους παράγοντες, όπως η μειωμένη αγοραστική δύναμη του Έλληνα παραγωγού, η έλλειψη ρευστότητας στον αγροτικό τομέα, η επιβολή ΦΠΑ 23% (ίσως το μεγαλύτερο στην Ευρώπη), τα μέτρα για το φορολογικό και το ασφαλιστικό των αγροτών αλλά και οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες.

Υπάρχει μια φιλολογία για ύπαρξη εναρμονισμένων πρακτικών, παλιότερα μάλιστα υπήρξαν κάποιοι έλεγχοι από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, χωρίς ωστόσο να δώσουν κάποια αποτελέσματα. Εσείς τι λέτε, υπάρχει επαρκής ανταγωνισμός στην εγχώρια αγορά λιπασμάτων;

Εναρμονισμένες πρακτικές με πάνω από 50 εταιρείες κύριε Πανάγο, δεν είναι δυνατόν να γίνουν. Μόνο τα μέλη του ΣΠΕΛ αυτή τη στιγμή είναι 50, που σημαίνει ότι υπάρχουν πάρα πολλές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή και εμπορία λιπασμάτων. Πιστεύω λοιπόν ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των εταιρειών του κλάδου είναι ιδιαίτερα έντονος, γεγονός που λειτουργεί προς όφελος του παραγωγού/

καταναλωτή. Η αγορά των λιπασμάτων-προϊόντων θρέψης είναι μια αγορά απελευθερωμένη, έντονα ανταγωνιστική που εξασφαλίζει στον Έλληνα αγρότη πληθώρα λύσεων. Άλλωστε στο πρόσφατο παρελθόν, όπως ήδη αναφέρατε, υποβλήθηκαμε σαν κλάδος στη βάσανο του έλεγχου της Επιτροπής Ανταγωνισμού χωρίς να βρεθεί κάτι ακριβώς γιατί απλά... δεν υπάρχει!

Το γεγονός ότι οι προμήθειες γίνονται από κάθε παραγωγό ξεχωριστά, μήπως επιβαρύνει κατά κάποιο τρόπο το τιμολόγιο με το οποίο αγοράζει λιπάσματα;

Στη Ελλάδα εξαιτίας του έντονου ανταγωνισμού που επικρατεί μεταξύ των εταιρειών, αλλά και όλων των χαρακτηριστικών που ανέφερα παραπάνω, δεν υπάρχουν ιδιαίτερα περιθώρια που θα επηρέαζαν σημαντικά την τιμολογική πολιτική των λιπασμάτων. Προφανώς το μέγεθος των παραγγελιών είναι ένας παράγοντας που θα μπορούσε να επιδράσει στο κόστος κτήσης, αλλά αυτό αμβλύνεται από το γεγονός ότι εξαιτίας του οξύτατου ανταγωνισμού τα περιθώρια βελτίωσης τιμών είναι μικρά.

Φέτος η άνοιξη ήρθε κάπως νωρίτερα, πώς επηρεάζει αυτό τη νέα εμπορική περίοδο στον κλάδο σας;

Για την ακρίβεια δεν είχαμε χειμώνα! Όπως είναι αναμενόμενο οι κλιματικές αυτές συνθήκες επηρέασαν τις καλλιεργητικές εργασίες και κατ'επέκταση και την κατανάλωση λιπασμάτων. Ακόμη πιο έντονη είναι η κατάσταση στις περιοχές που παραδοσιακά έχουμε λίγες βροχοπτώσεις, όπως η Ανατολική Πελοπόννησος, τα νησιά του Αιγαίου και η Κρήτη, όπου η έλλειψη βροχοπτώσεων και οι κλιματικές συνθήκες που επικρατούν δεν ευνοούν την κατανάλωση, με αποτέλεσμα η ζήτηση να είναι ιδιαίτερα χαμηλή.

Από τη θεσμική θέση την οποία κατέχετε βλέπετε να υπάρχουν ανακατατάξεις στους βασικούς παίκτες που δραστηριοποιούνται αυτό τον καιρό στον κλάδο;

Δεν πιστεύω ότι υπάρχουν ιδιαίτερες ανακατατάξεις στον κλάδο. Είναι γεγονός ότι η αγορά των λιπασμάτων αυτήν τη στιγμή έχει μια χαρακτηριστική πτώση, ιδιαίτερα λόγω της γενικότερης αβεβαιότητας και αναταραχής που υπάρχει. Ωστόσο, παραμένω αισιόδοξος για την πορεία της ελληνικής γεωργίας. Η ανάγκη της κάλυψης των διατροφικών αναγκών του πληθυσμού και η παραγωγή προϊόντων υψηλής ποι-

ότητας και διατροφικής αξίας που είναι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της χώρας μας, θα οδηγήσουν σε επανάκαμψη του κλάδου.

Λέγεται ότι η εγχώρια βιομηχανία λιπασμάτων (ELFE) επιχειρεί αυτό τον καιρό μια «επιστροφή» στην αγορά, είναι κάτι που επηρεάζει δραστικά τα πράγματα;

Η εγχώρια βιομηχανία λιπασμάτων (ELFE) ήταν και είναι ο leader της ελληνικής αγοράς λιπασμάτων. Η βιομηχανία διαθέτει πολύ μεγάλες δυνατότητες μέσω των παραγωγικών της

Δώστε μας μια εικόνα του τρόπου με τον οποίο ξεκίνησε η δική σας ενασχόληση με το λίπασμα και πώς φθάσατε να προεδρεύετε σήμερα της διοίκησης του ΣΠΕΛ.

Η εμπλοκή μου με τα λιπάσματα, την παραγωγή και εμπορία τους, αριθμεί πια περισσότερο από 25 χρόνια. Ακόμη και σήμερα οι βασικές αξίες που με υποκινούν είναι οι ίδιες με εκείνες που ξεκίνησα. Είναι πεποίθησή μου ότι μέσω συλλογικών προσπαθειών που στοχεύουν στη αναβάθμιση του κλάδου μας και τη βελτίωση του επιπέδου τόσο του κλάδου των λιπασμάτων όσο

Ανταγωνισμός

Εναρμονισμένες πρακτικές με πάνω από 50 εταιρείες δεν είναι δυνατόν να γίνουν

μονάδων και έχει ισχυρή παρουσία όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στο εξωτερικό. Συμβάλλει σημαντικά με τις εξαγωγές της στην ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας και στη διατήρηση και πιθανή αύξηση των θέσεων εργασίας. Βέβαια, όπως όλες οι εταιρείες του κλάδου αυτό το διάστημα, εξαιτίας της γενικότερης κρίσης, έχει επηρεαστεί και στα πλαίσια αυτά, όπως όλοι μας, αναπτύσσει τρόπους για να τοποθετηθεί καλύτερα στην αγορά.

και της ίδιας της ελληνικής γεωργίας εξασφαλίζεται στον κάθε έναν από εμάς υγιές επιχειρηματικό περιβάλλον για ανάπτυξη.

Η υλοποίηση του στόχου των εταιρειών του κλάδου για την οργάνωση ενός φορέα αντάξiou της σημασίας και του ρόλου των λιπασμάτων στη γεωργική οικονομία και παραγωγή πραγματοποιήθηκε στις 30 Ιουνίου 1995. Ως ιδρυτικό μέλος του Συνδέσμου, αλλά και από όλες τις θέσεις (Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος, Γραμματέας κ.ο.κ.) έχω συμμετάσχει σε όλα τα Διοικητικά Συμβούλια από την ίδρυση του ως σήμερα. Συνεπώς συνεχίζω την προσπάθεια υλοποίησης του οράματός του ΣΠΕΛ για να αντιμετωπίσουμε όλες τις επερχόμενες μεγάλες προκλήσεις του κλάδου και να αναδείξουμε τον ΣΠΕΛ σε μια κοιτίδα αειφορίας μέσα από συνεργασίες, διάχυση γνώσης και επικοινωνίας με όλα τα σημεία της αλυσίδας του τροφίμου-αγροδιατροφικού προϊόντος.